

Eğitim Fakültesinde Görevli Akademisyenlerin COVID-19 Pandemi Sürecine İlişkin Görüşleri: Türkiye Örneği

The Opinions of Academicians in the Faculty of Education on the COVID-19 Pandemic Process: The Case of Turkey

Seyithan DEMİRDAĞ , Sadegül AKBABA ALTUN

ÖZ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) COVID-19 salgınına pandemi olarak ilan ettikten sonra ülkemizle birlikte küresel boyutta alınan kararların ardından yüz yüze eğitime ara verilerek okullar kapatılmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde Mart 2020 itibarıyla eğitim faaliyetlerinin aksamaması adına acil uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu durum öğretim üyesi, kurum ve öğrenciler üzerinde çeşitli etkilere neden olmuştur. Bu çalışmada eğitim fakültesinde görevli akademisyenlerin COVID-19 salgınına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Nitel araştırma desenlerinden olan olgubilim çalışması ile yapılan çalışmada 13 tane akademisyen yer almaktadır. Çalışma grubuna ilişkin ortak noktalar ve geniş çaplı örüntülerin ortaya çıkarılması için maksimum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya ilişkin gerekli izinler alındıktan sonra veriler toplanmaya başlanmıştır. Verilerin toplanması için uzman görüşleri sonucunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Çalışma grubundan toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda akademisyenlerin COVID-19 pandemisine ilişkin görüşlerinin eğitime etkileri, üniversitedeki işleyişe etkileri ve üniversite başarısına etkileri olmak üzere üç tema oluşturduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: COVID-19 pandemisi, Akademisyenler, Eğitim fakültesi, İçerik analizi, Uzaktan eğitim

ABSTRACT

After the World Health Organization (WHO) declared the COVID-19 epidemic as a pandemic, face-to-face education was suspended, and schools were closed in the world. In many countries, as of March 2020, urgent distance education has been started in order not to interrupt educational activities. This situation has caused various effects on faculty members, institutions, and students. In this study, the views of academics working in the faculty of education on the COVID-19 epidemic were examined. There are 13 academicians in the study and it is conducted using the phenomenological study, which is one of the qualitative research designs. The maximum sampling technique was used to reveal common points and wide-ranging patterns related to the study group. After obtaining the necessary permissions for the study, the data were collected. Semi-structured interview forms prepared as a result of expert opinions were used to collect data. The data collected from the study group were analyzed with the content analysis approach. As a result of the analysis of the data obtained from the research, it was seen that the views of the academicians on the COVID-19 pandemic formed three themes: the effects on education, the effects on the functioning of the university, and the effects on the success of the university.

Keywords: COVID-19 pandemic, Academicians, Faculty of education, Content analysis, Distance education

Demirdağ S., & Akbaba Altun S., (2022). Eğitim fakültesinde görevli akademisyenlerin Covid-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri: Türkiye örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 12(1), 201-212. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1021647>

Seyithan DEMİRDAĞ (✉)

ORCID ID: 0000-0002-4083-2704

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, Türkiye

Zonguldak Bulent Ecevit University, Zonguldak, Turkey

seyithandemirdag@gmail.com

Sadegül AKBABA ALTUN

ORCID ID:0000-0001-5690-6088

Başkent Üniversitesi, Türkiye

Baskent University, Türkiye

Geliş Tarihi/Received : 10.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted : 15.02.2022

Bu eser "Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi ile birlikte çeşitli sorunlar bireylerin yaşamlarını olumsuz şekilde etkilemiştir. Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri noktasında karşılarına çıkan en büyük engellerden biri de salgın hastalıklardır. Yurdakul'a (2015) göre hastalığa sebep olan enfeksiyonun doğrudan veya dolaylı olarak canlılara geçmesi sonucunda yayılması durumuna salgın hastalık denir. Geçmişten günümüze toplumları tüberküloz, çiçek, veba, sifiliz, grip, ebola, kolera, sıtma, AIDS ve COVID-19 (Yeni Koronavirüs Hastalığı) pandemisi gibi salgınlar etkilemiştir (Parıldar, 2020). Bu tür hastalıklar tüm toplumu bir şekilde etkilediği için büyük zararların oluşmasına neden olurlar.

Günümüzde insanlığı en çok etkileyen salgın hastalıklardan biri de COVID-19 pandemisidir. Bu salgına ilişkin ilk vaka 1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan'da tespit edilmiştir (Atay, 2020). Pandemi, kısa sürede Çin'in sınırlarını aşarak tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Ülkemizde, 2020 yılının Şubat-Mart aylarında görülmeye başlanan COVID-19 pandemisi örgün eğitim ve yaygın eğitimle birlikte sağlık, ekonomi ve sosyal yaşam gibi birçok alanı etkilemeye başlamıştır (Yeşilyurt, 2021). Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) verilerine göre, dünyada Mayıs 2021 itibarıyla 156 milyondan fazla COVID-19 vakası olduğu ve üç milyondan fazla insanın ise yaşamlarını yitirdikleri tespit edilmiştir (WHO, 2021). Salgın hızlı bir şekilde her alandaki insanları etkilemeye başlamıştır.

COVID-19 pandemisinden birçok farklı örgüt etkilendiği gibi eğitim örgütleri de etkilenmiştir. Salgınla ilişkili vaka sayılarının hızlı bir şekilde artması ve COVID-19'un ölümcül etkisinden ötürü politika yapıcılar çeşitli önlemler almak durumunda kalmışlardır. Alınan önlemler kapsamında sokağa çıkma yasakları, iş yerleri ve eğitim kurumlarının kapatılması kararlaştırılmıştır (Gencer, 2020). Bu anlamda eğitimini sürekliliği adına ilgili faaliyetler yüz yüze uygulanmak yerine çevrimiçi platformlara taşınarak uzaktan eğitim şeklinde sürdürülmüştür. Çok hızlı bir şekilde gelişen ve yaşanan bu süreçler her eğitim kademesinde olduğu gibi yükseköğretimdeki yönetici, eğitimci ve öğrencileri de etkilemiştir (Kırmızıgül, 2020). COVID-19 pandemisi sürecinde yurt içindeki ve yurt dışındaki yükseköğretim kurumları çeşitli sorunlar yaşanmıştır (TEDMEM, 2020). Bazı üniversiteler sağlam alt yapılarından dolayı bu süreci sorunsuz atlatırken, bazı üniversiteler hazırlıksız yakalanarak hem eğitimciler hem de öğrencilerle ilişkili olarak çeşitli mağduriyetler yaşamışlardır.

Pandemi sürecine geçilmesiyle birlikte Türkiye'de yükseköğretime dair birçok alanda çeşitli kararlar alınmıştır. Buna göre ülkemizde yükseköğretim kurumlarında Acil Durum Uzaktan Öğretime 23 Mart 2020 tarihinde geçilmiştir (TEDMEM, 2020). Araştırmalardan elde edilen bulgulara göre salgın sürecinde kurum, eğitimci, idareci, öğrenci ve veli bazında çeşitli durumlarla karşılaşmıştır. Örneğin, Duban ve Şen (2020) sınıf öğretmen adaylarının COVID-19 pandemi sürecine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre katılımcılar öğrenci sağlığı düşünülerek okulların kapatılmasını olumlu bulurken, eğitimcilerle olan iletişim düzeyini yetersiz bulmuşlardır. Yılmaz (2020), salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarını araştır-

mıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü uzaktan eğitim derslerini verimsiz bulmuşlardır. Karahan ve arkadaşları (2020) sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin salgın sürecindeki çevrimiçi öğrenme deneyimlerini incelemiştir. Katılımcıların bir kısmı bazı öğretim üyelerinin teknolojik düzeylerinin düşük olduğunu belirtirken, diğer bir kısmı ise internet ve teknoloji yetersizliğinden yakınmışlardır. Pandeminin yükseköğretimde yer alan hem öğrenci hem de öğretim üyelerini bir şekilde etkilediği durumu yadsınamaz gerçeklerdendir.

Pandemi döneminde yapılan çalışmalar bireylerin süreçten ne şekilde etkilendiğini gözler önüne sermektedir. Buna göre salgın döneminde Karadağ ve Yücel (2020) 17.939 lisans öğrencisinin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyet düzeylerini incelemiştir. Öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin üniversite ve fakülte yönetimi ile dijital içerik/öğretim materyali bağlamında en düşük olduğu tespit edilmiştir. Altuntaş ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları benzer bir çalışmada uzaktan eğitim sürecinin öğrenciler arasındaki sosyal ilişkilere katkı sağlamadığı bulunmuştur. Türkiye'deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerini inceleyen Durak ve arkadaşları (2020) YÖK'ün tavsiyesine rağmen tüm derslerini senkron olarak yürütebilen üniversite sayısının oldukça düşük bir düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar ayrıca bazı üniversitelerin ders devam takibini yapmadığını ifade etmişlerdir. Saruc ve Aslantürk (2021) COVID-19 pandemi sürecinde akademisyenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre akademisyenlerin büyük bir çoğunluğunun uzaktan eğitim yöntemiyle ders verme konusunda herhangi bir eğitim, kurs ya da seminere katılmadıkları tespit edilmiştir. Sarıtaş ve Barutçu (2020) pandemi döneminde öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazırbulunuşluklarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin çevrimiçi öğrenim için hazırbulunuşlukları olduğu, ancak çevrimiçi öğrenme kontrolü açısından kendilerini yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Salgının etkisini artırmasıyla birlikte hükümetler tarafından alınan ani kararlar eğitim örgütleri, öğrenciler ve eğitimcileri hazırlıksız yakalamıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) COVID-19 salgınına pandemi olarak ilan ettikten sonra ülkemizle birlikte küresel boyutta alınan kararların ardından yüz yüze eğitime ara verilerek okullar hızlı bir şekilde kapatılmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde Mart 2020 itibarıyla eğitim faaliyetlerinin aksamaması adına uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu süreçte eğitim faaliyetlerinin devamı adına hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Bakioğlu ve Çevik (2020), uzaktan eğitime ilişkin en çok yaşanan sorunların internet bağlantısı, öğrencilerle iletişim kuramama, öğrencilerin derslere katılım oranının düşük olması ve okul yönetiminin baskısına maruz kalma gibi durumlarla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Pandeminin bireylerin eğitimine etkisi ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Buna göre García ve Weiss (2020) bu durumun bireylerin yaşadıkları bölge, yaşları, aile geçmişleri ve eğitim imkânlarına erişim düzeyleri ile ilişkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Her ülke pandemi sürecinde yaşanan olumsuzlukları asgari düzeye indirmek için mevcut kaynaklarını kullanarak yeni stratejiler geliştirmişlerdir.

Yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde pandemi sürecinde eğitimle ilişkili olarak her ülkenin kendi bağlamında çeşitli

engellerle karşı karşıya kaldıkları ve bu kapsamda önlemler almaya çalıştıkları görülmektedir. Örneğin Dorn ve arkadaşlarının (2020) ABD’de yaptıkları bir çalışmada salgın sürecinde eğitim imkânlarına erişim noktasında Beyaz öğrencilerin diğer öğrenci gruplarına göre daha avantajlı oldukları bulunmuştur. Van Nuland ve arkadaşlarının (2020) pandemi döneminde Kanada’daki yükseköğretim kurumları üzerine yaptıkları çalışmalarında öğretim üyeleri ve öğrencilerin süreçten etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre öğretim üyeleri bu süreçte nasıl ders anlatmaları gerektiği, öğrenciler ise ne şekilde bir öğrenim görecekleri noktasında bir belirsizlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. COVID-19 pandemi sürecinde, Çin Hükümeti yükseköğretime dair sosyal mesafe, maske ve hijyen önlemlerini almanın yanı sıra üniversiteden mezun olma aşamasına gelmiş öğrenciler için lisansüstü eğitime geçişi kolaylaştırma ve istihdam fırsatlarını üst düzey çıkarma gibi ek önlemler almıştır (Australian Government, 2020). Ülkeler, öğretim kurumlarında öğrenim gören bireylerin ihtiyaçlarını kaynakları ölçüsünde gidermeye çalışsa da ortaya konulan çabalar hiçbir zaman ne eğitim örgütlerini ne de öğrencileri tam olarak tatmin edebilmiştir.

Pandemi sürecinde yükseköğretim bağlamında araştırma yapılan diğer bir ülke de Almanya’dır. Gilch ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan bir çalışmada Almanya’daki üniversitelerin sadece %1.7’sinde ileri düzeyde bir dijitalleşme olduğu tespit edilmiştir. Zawacki-Richter (2021), salgın sürecinin üniversitelerdeki dijitalleşme süreçlerini olumlu bir şekilde etkileyeceğini belirtmiştir. Yine pandemi döneminde Meksika’da yapılan bir çalışmada ise devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin akademisyenlerin talimatlarını takip etmede zorlanma ve onlardan daha az ilgi görme ile uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik beceriler karşısında bunalma gibi sorunlarla karşılaştıklarını açıklamışlardır (Zapata-Garibay vd., 2021). Ghazawy ve arkadaşlarının (2021) Mısır’da yaptıkları bir çalışmada COVID-19’un üniversite öğrencileri üzerinde psikolojik sorunlara (Depresyon, kaygı ve stres) yol açtığını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Güney Afrika’da yapılan bir çalışmada COVID-19’un üniversite öğrencilerini psikolojik bağlamda etkilediği bulunmuştur. Yine bu durum, kaygı, stres ve depresyon düzeylerine göre incelendiğinde kadın öğrencilerin erkeklere göre 1,83 kat daha fazla etkilendikleri tespit edilmiştir. Ek olarak, öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde ekranlarından ve akademisyenlerden gerekli fiziksel desteği alamadıklarını ve tek başlarına odaklanma ve güdülenme sorunu yaşadıklarını açıklamışlardır (University World News, 2021). Eğitim örgütlerindeki eğitimcilerin büyük bir kısmı salgın sürecinde acil uzaktan eğitim materyallerini etkili kullanmak isteseler de bu durum tüm eğitimciler için mümkün olmamıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde COVID-19 salgınının eğitime birçok açıdan etkisi olmuştur. Eğitim örgütleri, eğitimciler ve öğrenenler süreçten çeşitli şekillerde etkilenmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde, pandemi sürecinin eğitim örgütleri, öğretmen ve öğrenciler üzerinde genel olarak olumsuz etkiler bıraktığı görülmüştür. COVID-19 sürecinin oluşturduğu kriz durumu acil uzaktan eğitim materyallerine olan ihtiyacı üst noktalara taşımıştır. Ancak bu süreçte hem eğitimcilerin hem

de öğrencilerin bu araçları kullanma yeterliklerinin istenen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir (Ali, 2020; Alipio, 2020; Deshmukh, 2020). Politika yapımcılar öğrencileri acil uzaktan eğitim materyallerini kullanma adına güdülemeye çalışmışlardır. Ancak her öğrencinin bu materyallere erişimlerinin olmadığı gerçeği biraz daha arka planda kalmıştır.

Pandemi sürecinin tetiklediği olumsuz durumlardan bir diğeri de bazı eğitim örgütleri ile öğrencilerin yüzleşmek zorunda oldukları eşitsizlik durumlarıdır. Salgın döneminde aynı şehirdeki eğitim kurumları ve bireyler arasındaki eşitsizlik uçurumu dahi daha da büyümüştür (Zhong, 2020). Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de bireylerin uzaktan eğitim araçlarına erişimleri kısıtlı bir düzeyde gerçekleşmektedir. Karadağ ve Yücel (2020), ülkemizdeki öğrencilerin yaklaşık %23’ünün materyal yoksunluğundan ötürü uzaktan eğitimden yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde eşitsizlik durumlarının pandemi ile birlikte daha eşitsiz bir hâl aldığı söylenebilir (d’Orville, 2020). Bu süreçte özellikle eğitim kurumlarının kapanması ve uzaktan eğitime geçilmesi, eşitsizliğe salgından önce maruz kalan bireylerde daha fazla eşitsizlik durumlarının oluşmasına neden olmuştur (Van Lancker & Parolin, 2020; Williamson vd., 2020). Pandemi sürecinde okulların kapanmaya gitmesi öğrencilerin daha çok izole olmasına ve buna bağlı olarak asosyal davranışlar geliştirmelerinin önünü açmıştır.

COVID-19 pandemisi eşitsizliği artırmanın yanında bireylerde travma ve kaygıya da neden olmuştur. Bireylerin istenilen düzeyde sosyalleşemediği ve sürekli hastalık ya da ölüm haberleri ile sarsıldığı bu süreçte kaygı düzeylerinde artışlar olmuştur (Cao vd., 2020; El Maarouf vd., 2020; Rajkumar, 2020). Kaygı düzeyindeki bu artış bireyin sosyal olarak kendisini izole etmesine ve duygusal anlamda çöküşüne zemin hazırlamıştır (Allen vd., 2020). Sonuç olarak, COVID-19 salgını bireylerin olumsuz duygular geliştirmelerine neden olmuştur (Karalis & Raikou, 2020). Okul yöneticileri üzerine yapılan başka bir çalışmada pandemi sürecinin üzüntü, endişe ve kaygı gibi olumsuz duygulara neden olduğu bulunmuştur (Akbaba Altun, 2021). Meydana gelen bu olumsuz durumlar bireyleri büyük bir belirsizliğin içine çekmiştir.

Pandeminin sürecinin eğitim örgütlerinde, eğitimcilerde ve öğrencilerde bir belirsizliğe neden olduğu bilinen önemli gerçeklerdendir. Eğitim çıktılarının istenen verimde olmadığı bu süreçte, ciddi eğitim kayıpları oluşmuştur. Salgın döneminde dünyadaki birçok eğitim sisteminin bilgi ve becerilerin aktarımı ile öğrencilerin sürece adaptasyonu konusunda gereken adımları atmada yetersiz kalmaları eğitim kayıpları ile sonuçlanmıştır (Reimers, 2021). Söz konusu kayıplar özellikle dezavantajlı öğrenciler bağlamında daha belirgin bir hâl alarak onların eğitim olanaklarına ulaşmaları açısından yaşanan eşitsizliklerin büyümesine sebep olmuştur (Baz, 2021). Araştırmacıların bir kısmı eğitim kayıplarını pandemi sürecindeki ilgi, anlayış ve empati yoksunluğuna bağlarken (Baran & Al Zoubi, 2020; Robinson vd., 2020) diğer bir kısmı ise eğitimin yüz yüze verilmemesine (Kaffenberger, 2021; Shafer, 2020) bağlamıştır. Eğitim kayıplarını ekonomik kayıplarla ilişkilendiren araştırmacılar da mevcuttur. Örneğin, Hanushek ve Woessman (2020), pandemi sürecinin

yol açtığı eğitim kayıplarının öğrencilerin yaşamları boyunca %3 oranında daha az gelir elde etmelerine neden olacağını ifade etmişlerdir. Salgın sürecinin etkileri genel olarak stresin yanı sıra motivasyon düşüklüğünü de beraberinde getirmiştir.

Pandemi ile birlikte alınan önlemler doğrultusunda birçok alanda geçiş dönemleri yaşanmıştır (Elmas-Atay & Gerçek, 2021). Bu geçişlerden biri de uzaktan eğitime geçilmesi sonucunda eğitimcilerin dersleri evlerinden acil uzaktan eğitim araçları vasıtasıyla öğrencilere sunmalarıdır. Buna göre böyle bir değişim sosyal ortamlardan ve akranlardan uzak kalma aile ortamında çatışma ve bireysel streslere neden olabilmektedir (Akca & Küçükoğlu, 2020). İş doyumu ile motivasyon arasında bir ilişki olduğu düşünüldüğünde (Çetin vd., 2013), pandemiden dolayı meydana gelen stres ve çatışma durumları, eğitimcilerde motivasyon düşüklüğü ve iş tatminsizliği olarak karşımıza çıkabilmektedir. Buna göre COVID-19 sürecinin oluşturduğu belirsizliklerin akademisyenlerin iş yaşam sağlığını etkilediği ve onların kurumsal ya da bireysel verimlilikleri üzerinde engel teşkil ettiği söylenebilir (Güven, 2021). Salgın sürecinde ayrıca üniversite öğrencilerinin de istenen düzeyde verim alamadıkları görülmüştür (Karyağdı & Yolci, 2021). Diğer bir çalışmada ise üniversite öğrencilerinin bu süreçte akademisyenlerle yeterli düzeyde iletişim kuramadıkları, teknik sorunlar yaşadıkları, öğrendiklerini çabuk unuttukları ve bu nedenle yüz yüze eğitime geçmeyi arzuladıkları bulunmuştur (Keskin & Özer Kaya, 2020). Pandemi, etkisini her alanda şiddetli bir şekilde hissettirmiştir. Farklı alanlardaki birçok araştırmacı salgının etkilerini tespit etmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmüşlerdir.

Çalışmanın Önemi

Salgın süreci ile birlikte COVID-19'a dair çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Eğitimin diğer kademeleri ile birlikte yükseköğretim özelinde de gerek yurt içinde gerekse yurt dışında çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Yükseköğretimdeki öğrenciler üzerine yapılan çalışmalara göre pandemi sürecinde eğitim kalitesinin düşmesi (Yılmaz, 2020), devamsızlık (Durak vd., 2020), psikolojik sorunlar (Ghazawy vd., 2021; University World News, 2021) ve dijital materyallere erişimeme (Bakioğlu ve Çevik, 2020; Karahan vd., 2020) gibi sorunların yaşandığı görülmektedir. Akademisyenler üzerine yapılan çalışmalarda ise uzaktan eğitim için gerekli desteklerin sağlanamaması (Saruc ve Aslantürk, 2021), belirsizlikler (Van Nuland vd., 2020) ve öğrencilerle iletişimsizlik (Duban ve Şen, 2020) gibi sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Türkiye'de pandemi sürecine ilişkin yükseköğretime odaklanan çalışmalar olduğu görüldüğü gibi eğitim fakültelerindeki eğitimcileri odak noktasına alan çalışmalar yapılmadığı görülmektedir. Öğretmen yetiştiren kurumlar olarak eğitim fakültelerinin yaşanan salgın sürecinde ne kadar önemli olduğu aşikârdır. Buna göre eğitim fakültelerindeki eğitimcilerin COVID-19 salgınında meydana gelen olumsuz durumları anlamaları, eğitim kayıplarını önlemeleri ve bu anlamda öğrencilerini yetiştirmeleri büyük bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak Türkiye'nin farklı bölgelerinde bulunan üniversitelerin eğitim fakültelerinde görevli akademisyenlerin pandemi sürecine ilişkin görüşleri derinlemesine incelenerek alan yazına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Buna göre akademisyenlerin COVID-19

pandemi sürecine ilişkin görüşlerinin incelendiği bu çalışmada şu araştırma soruları sorulmuştur;

- Eğitim fakültesinde görevli akademisyenlere göre COVID-19 pandemisinin eğitime etkileri nelerdir?
- Eğitim fakültesinde görevli akademisyenlere göre COVID-19 pandemisinin üniversitedeki uygulamalara etkileri nelerdir?
- Eğitim fakültesinde görevli akademisyenlere göre COVID-19 pandemisinin üniversite başarısına etkileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden olan olgubilim (fenomenoloji) deseni ile yapılmıştır. Olgubilim çalışmalarında, çalışma gurubu tarafından tanımlanan olgular araştırmacı tarafından bir sorgulama yaklaşımı ile ortaya çıkarılır (Creswell, 2007). Bu tür çalışmalarda yabancı olmadığımız ancak tam olarak anlayamadığımız olgular çeşitli deneyimler, algılar, olaylar, durumlar ve kavramları kapsamaktadır (Şimşek & Yıldırım, 2016). Bu yaklaşımdan hareketle bu çalışmada, eğitim fakültesinde görevli akademisyenlerin COVID-19 olgusunu ve bu olgunun etkilerini ne şekilde algıladıklarının keşfedilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Amaçlı örnekleme yöntemlerinde maksimum örnekleme tekniği kullanılarak çalışma grubundan veriler toplanmıştır. Baltacı'ya (2018) göre maksimum örnekleme tekniği ile çalışma grubuna ilişkin ortak noktalar ve geniş çaplı örüntüler ortaya çıkarılır. Bu yaklaşım ile çalışma grubundaki farklılıklar da tespit edilebilir (Reichardt & Rallis, 1994; Shenton, 2004). Buna göre, bu araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin farklı bölgelerindeki üniversitelerde görev yapmakta olan 13 akademisyen oluşturmaktadır. Her biri farklı bir üniversiteden olan akademisyenler, gizlilik ilkesi bağlamında AK1, AK2...vb. şekilde kodlanmıştır (Tablo 1).

Veri Toplama Aracı

Araştırmadaki veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları vasıtasıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımında kullanılan form, görüşmeden önce hazırlanan açık uçlu sorular ile görüşme esnasında eklenen soruları içermektedir (Karataş, 2015; Türnüklü, 2000). Bu çalışmada, çalışmadan önce 10 sorudan oluşan bir form hazırlanarak alanda uzman dört kişiden görüş istenilmiştir. Uzman görüşleri neticesinde formdaki iki sorunun çalışmanın amacına hizmet etmediği belirlenerek çıkarılmıştır. Geriye kalan sekiz soru kullanılarak iki akademisyen ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmeler sonucunda bir soruda daha yanıtlama ve anlamlandırma noktasında sorunlar olduğu belirlenerek formdan çıkarılmış ve geriye kalan yedi soru ile bu çalışmadaki veriler toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu nitel çalışmadaki veriler pandemi şartlarından ötürü elektronik ortamlar kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Üniversite	Cinsiyet	Fakülte Türü
Fırat Üniversitesi	Kadın	Eğitim Fakültesi
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
Başkent Üniversitesi	Kadın	Eğitim Fakültesi
Ordu Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
Kırıkkale Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
Bartın Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Kadın	Eğitim Fakültesi
Trabzon Üniversitesi	Kadın	Eğitim Fakültesi
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
İnönü Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
Kastamonu Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi
İzmir Demokrasi Üniversitesi	Erkek	Eğitim Fakültesi

İlgili yerlerden gerekli izinler alınmıştır. Görüşme formları için uzman görüşleri alınmış ve pilot uygulamalardan sonra görüşme formlarına son hâli verilerek çalışma grubundan veriler toplanmaya başlanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler tümevarımcı bir yaklaşım ile analiz edilmiştir. Bu yaklaşım ile tüm verilerin boyut, kategori ve temalar bağlamında keşfedilmesi hedeflenir (Tay & Jebb, 2017). Buna göre veriler toplandıktan sonra anlam bütünlüğünün sağlanması açısından düzenli bir şekilde okunarak gerekli notlar alınmıştır. Düzenlenen metinler içerik analizi tekniği ile kodlanarak ilgili kategori ve temaların oluşması sağlanmıştır.

Geçerlik Güvenirlik

Akademik çalışmalardaki geçerlik ve güvenirliliğin tespiti verilerin toplanma, analiz edilme, yorumlanma şekliyle alakalı unsurları içermektedir (Başkale, 2016). Yapılan çalışmaların inandırıcılığı, aktarılabilirliği, tutarlılığı ve teyit edilebilirliği bu kapsamda değerlendirilir (Collins, Onwuegbuzie, & Jiao, 2006). Buna göre, bu çalışmada da geçerlik ve güvenirlilik stratejileri uygulanmıştır. Çalışmanın inandırıcılığı kapsamında konuya ilişkin yapılan yorumların gerçek hayatla uyumuna dikkat edilmiştir. Veriler inandırıcılık noktasında kendini tekrar etmeye başlayınca doyum noktasına ulaşılmış demektir (Creswell, 2003). Çalışmanın anlaşılabilirliği noktasında ise dışarıdan bir uzman sürece dâhil edilmiş ve bu anlamda akran değerlendirmesi tatbik edilmiştir. Bu çalışmanın genellenebilirliği ya da aktarılabilirliği için derinlemesine betimlemeler ve amaçlı örneklem yaklaşımları kullanılmıştır (Onwuegbuzie, & Leech, 2007). Son olarak, tutarlılık veya tekrar edilebilirliğin sağlanmasına ilişkin bu çalışmanın sonuçları uzman bir araştırmacıya denetletirilmiştir (Collins vd., 2006; Creswell, 2003).

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmaları yürüten araştırmacıların çalışma sonuçlarını anlamlı bir şekilde sonuçlandırabilmek için uygun yeterlikleri barındırmalıdır. Öncelikli olarak bireysel algılarını bir kenara bırakarak, ön yargısız bir şekilde verileri toplamalı ve analiz

sonuçlarını raporlaştırabilmelidir (Onwuegbuzie, & Leech, 2007). Bu araştırmayı eğitim yönetimi alanında uzman araştırmacılar yürütmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu üniversitedeki akademisyenler oluşturmaktadır. Buna göre yükseköğretim konusuna hâkim ve bu alanda çeşitli araştırmaları olan bu çalışmadaki araştırmacılar, çeşitli üniversitelerde yürüttükleri bu çalışmayı kendi öngörülerinden ziyade kuramsal temellere dayandırmışlardır.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda akademisyenlerin COVID-19 pandemisine ilişkin görüşlerinin eğitime etkileri, üniversitedeki işleyişe etkileri ve üniversite başarısına etkileri olmak üzere üç tema oluşturduğu görülmüştür.

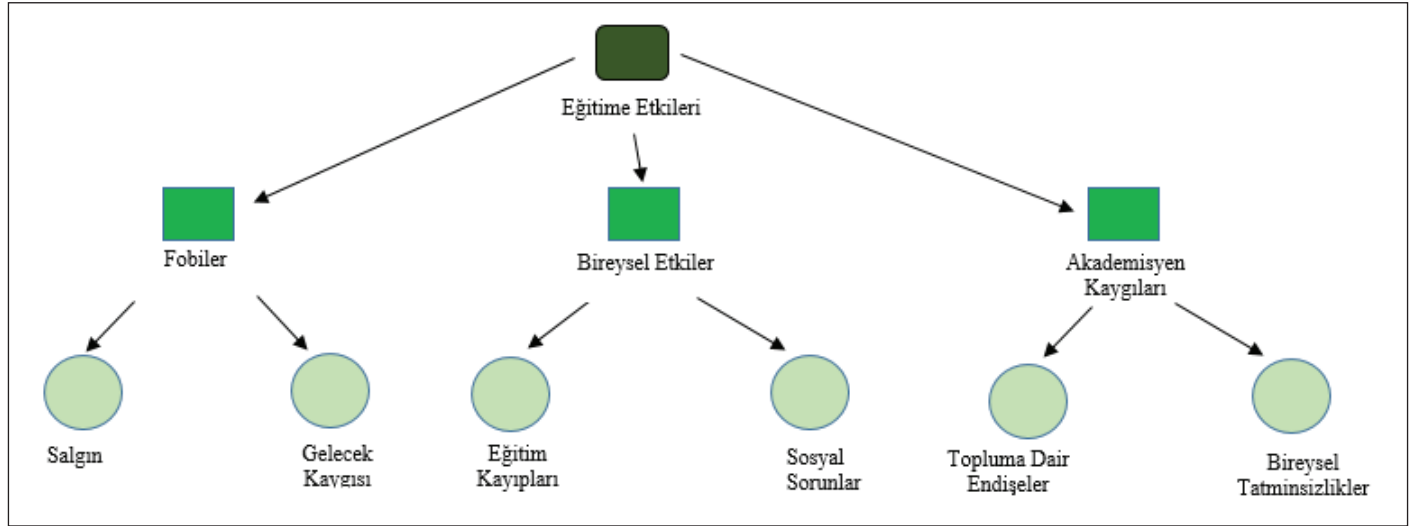
COVID-19 Pandemisinin Eğitime Etkisi

Salgının eğitime ilişkin neden olduğu durumlar tema ve kategoriler olarak Şekil 1’de sunulmuştur. Buna göre pandeminin eğitime etkileri fobiler, bireysel etkiler ve akademisyen kaygıları şeklinde sınıflandırılmıştır.

Fobiler: COVID-19 salgını ile birlikte birçok farklı örgütün yanı sıra eğitim örgütleri de süreçten etkilenmişlerdir. Pandemi süreciyle birlikte eğitim örgütleri kapanarak öğretim faaliyetlerini çevrimiçi uzaktan eğitim şeklinde sürdürmüşlerdir. Salgın sürecinden öğrenci, eğitimci ve kurum yöneticileri çeşitli şekillerde etkilenmişlerdir. Bu çalışmada akademisyenler pandeminin eğitime etkilerini fobiler, bireysel etkiler ve akademisyen kaygıları şeklinde değerlendirmişlerdir. Katılımcılar salgının bireylerde virüsün bulaşma riski ve gelecek kaygısı gibi durumlardan ötürü çeşitli fobilere neden olduğunu ifade etmişlerdir.

“COVID-19 nedeniyle kendimin ya da yakınlarımın yoğun bakıma yatmak zorunda kalması endişe vericidir (AK2).”

“Elbette ki öncelikle sağlıkla ilgili endişelerim var. Bununla beraber işime yabancılaşmaya başladığımı düşünüyorum. Etkileşimli şekilde ve yakından verilmesi gereken bazı becerilerin

Şekil 1: Akademisyenlere göre pandeminin eğitime ilişkin etkilediği durumlar.

verilemediğini gördüğümde kaygım artıyor. Oğlumun sosyal hayatından ve arkadaşlarından ayrı kalmasının da onun sosyal gelişimi üzerindeki olumsuz etkisi beni endişeye sevk ediyor (AK13).”

“Hastalığa yakalanmak ve hem kendim hem de sevdiğim için oluşabilecek olumsuz durumlar (AK6).”

“Gelecek kaygısı. Anksiyete. Sosyal patlama kaygısı. COVID-19 kaygısı. İletişim yeterliği kaygısı. Bu sürecin uzaması ve iyi yönetilmemesi (AK7).”

Bireysel Etkiler: Çalışmadaki katılımcılar pandemi döneminde öğrencilerin kendilerini izole ettiklerini belirterek bu durumu öğrencilerin sürekli kapalı ortamlarda kalmalarıyla ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler asosyal davranışlar geliştirerek kendilerini sosyal ortamlardan soyutlama eğilimi göstermişlerdir. Bu durumlara ek olarak, öğrencilerden derslere karşı bir isteksizlik ve soğuma durumu da baş göstermiştir. Uzaktan eğitim sürecinin verimli bir şekilde ilerlemediğini belirten akademisyenler pandemi döneminde eğitim kayıplarının meydana geldiğini açıklamışlardır.

“Salgının uzun sürmesi eğitim kayıplarına neden olmuştur (AK10).”

“Bu süreçte dersler sağlıklı bir şekilde işlenmedi (AK3).”

“Genel olarak, insanlardan uzak durma eğilimi oluşturdu pandemi süreci (AK8).”

Akademisyen Kaygıları: Çalışmadaki akademisyenler, bu süreçte öğrencilere yeterli düzeyde içerik aktarımı yapamadıklarını belirtmişlerdir. Süreç boyunca öğrencilerle gereği gibi ilgilenememe akademisyenlerde iş tatminsizliğine neden olmuştur. Katılımcılar ayrıca salgın sürecinin ne zaman biteceğine ilişkin belirsizliğini koruduğu ve bu anlamda toplumun geneline dair endişeler taşıdıklarını belirtmişlerdir. Toplumun sosyal, ekonomik ve eğitim bağlamında bir belirsizliğin içine girdiği açıklanmıştır.

“Salgında ciddi anlamda yoksullaşan insanlarımıza yetersiz beslenmeye şahit olduk (AK7).”

“Gerekenleri etkili veremediğim için işe yabancılaştığımı hissediyorum (AK13).”

“Sağlık, özellikle yaşlılarımızın/büyüklerimizin sağlığı, çocuklarımızın eğitimi ve ülkenin ekonomik yapısının bozulma endişesi. Bunun dışında insanlığın yüzyıllara yayılmış gelişimi ve kültürel, bilimsel ve teknolojik kazanımını tamamen yok olma endişesi dahi duyduğumu söyleyebilirim (AK4).”

“Planlanan hedeflerin ertelenmesi, aşırı endişeler, sosyal mutluluktaki kayıplar, önemli stresler, artan güvensizlik (AK6).”

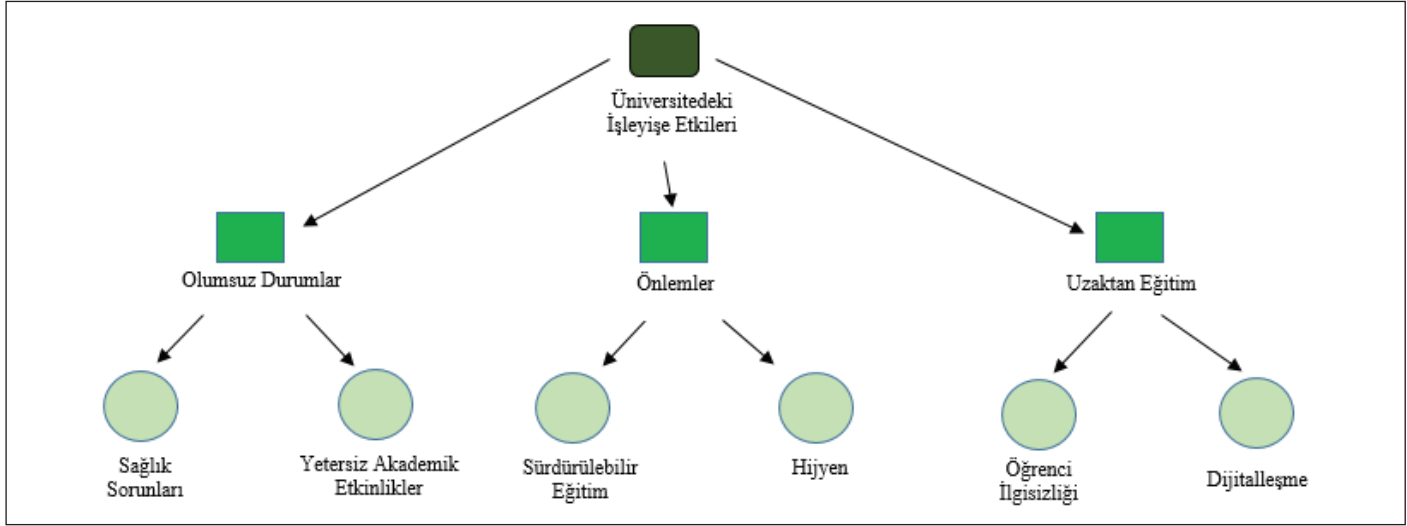
COVID-19 Pandemisinin Üniversitedeki Uygulamalara Etkisi

Çalışmadan elde edilen diğer bir bulgu da COVID-19 pandemisinin üniversitedeki uygulamalar üzerindeki etkisiyle ilgiliydi. Akademisyenlere göre salgının üniversitelerdeki işleyiş etkileri olumsuz durumlar, önlemler ve uzaktan eğitim şeklinde kategorize edilmiştir. Bu duruma ilişkin tema ve kategoriler Şekil 2’de yer almaktadır.

Olumsuz Durumlar: Pandemi dönemi üniversitelerdeki birçok uygulamayı bir şekilde etkilemiştir. Araştırmadaki akademisyenler salgın sürecinin bazı olumsuz durumlara neden olduğunu belirtmişlerdir. Süreç boyunca bazı öğrenci, veli, eğitmen veya okul yöneticileri virüse yakalanarak çeşitli sağlık sorunları yaşamışlardır. Bu dönemde ayrıca akademisyenlerin salgın tehlikesinden ötürü sahada araştırma yapmaktan çekindikleri ve akademik bilgi paylaşımı noktasında yüz yüze kongre ve seminerlere katılmadıkları tespit edilmiştir.

“Sempozumlar gibi alana dönük etkinliklere katılmamak gelişimsel anlamda olumsuz bir durum oluyor. Üniversitemde temizlik önlemlerinin yeterince alındığını düşünmüyorum. Fiziksel olarak ise sürekli bilgisayar başında olmaktan kaynaklı baş ağrısı, bel tutulması gibi durumlar yaşıyoruz (AK11).”

“Temizlik konusunda yeterli düzeyde önlem alındığını düşünmüyorum (AK3).”

Şekil 2: Akademisyenlere göre pandeminin üniversitedeki uygulamalara etkileri.

"Bu süreçte araştırma yapma olasılığı azaldı. Uzun süre ekran başında kalmak sağlığımla olumsuz etkiliyor. Canlı dersler sırasında ekran başında uzun süre kalmanın neden olduğu kilo alma ve hareketsizlik nedeniyle fiziksel sağlığım bozuluyor. Öğretmen yetiştirmede istediğim yararı gösteremiyorum. Arkadaşlarımla bilimsel konular üzerinde görüş alışverişinde bulunamıyorum. (AK7)."

Önlemler: COVID-19 sürecinde eğitim kayıplarının önlenmesi adına hem hükümet yetkilileri hem de okul yöneticileri çeşitli önlemler almışlardır. Üniversiteler salgında eğitimi acil uzaktan eğitim araçları vasıtasıyla sürdürmesine rağmen, yerleşkeler eğitimcilere tamamen kapatılmamıştır. Ek olarak, bu dönemde bazı fakültelerde uygulama dersleri devam etmiştir. Buna göre, yükseköğretim kurumları gerekli hijyen tedbirlerini uygulayarak sürdürülebilir bir öğretim ortamının oluşturulması noktasında gerekli inisiyatifleri almışlardır.

"Bizim üniversite TSE'den güvenli kampüs belgesi aldı ve kural- lar olduğu gibi uygulandı ve herkes buna uydu (AK10)."

"Salgınla ilgili özellikle fakültemizde alınan önlemler çok iyiydi (AK12)."

"Genele baktığımda bu konuda kendi üniversitem gayet başa- rılı. Uzaktan eğitimi, ölçme değerlendirme sistemi, idari ve akademik süreçlerin yönetimi gayet başarılı. Ancak bu kadar olur (AK5)."

"Senkron ders yapısının ivedi olarak sağlanmış ve asenkron doküman/görsel paylaşım sisteminin kurulmuş olması, yine aynı öğretim yönetim sistemi üzerinde ödev/sınav uygulamala- rının online sağlanması gibi önlemler derslerin düzenli (verimli demek zor ama) olarak devam etmesini sağlamıştır (AK8)."

Uzaktan Eğitim: Çin Halk Cumhuriyeti'nden başlayarak küresel anlamda bütün ülkeleri etkisi altına alan COVID-19 pandemisi küresel bazda sokağa çıkma yasaklarının alınmasına neden olmuştur. Toplum sağlığı açısından alınan kararlar çerçevesinde eğitim kurumları da kapanmıştır. Okulların kapanma oran-

ları ülkeden ülkeye değişmekle birlikte birçok ülkede eğitim devamlılığı için uzaktan eğitim araçları devreye sokulmuştur. Bu çalışmadaki akademisyenlere göre eğitim örgütlerinin uzaktan eğitime geçmesiyle birlikte dijital araçların öneminin daha iyi anlaşıldığını açıklamışlardır. Ancak, bu sürecin uzun olması, belirsizlikler içermesi ve yüz yüze eğitimdeki kaliteden uzak olması öğrencilerin derslere yönelik ilgisini olumsuz bir şekilde etkilemiştir.

"Eğitimin yüz yüze daha zevkli ve verimli olduğunu düşünüy- yorum. Bu süreçte yaşadığımız zorunlu uzaktan eğitimde öğrencilerin derslere yeterince katılım göstermemesi, katılsalar da dönüt alamama gibi durumlar psikolojik anlamda yığın ve mutsuz bir hal almamıza sebep oluyor (AK13)."

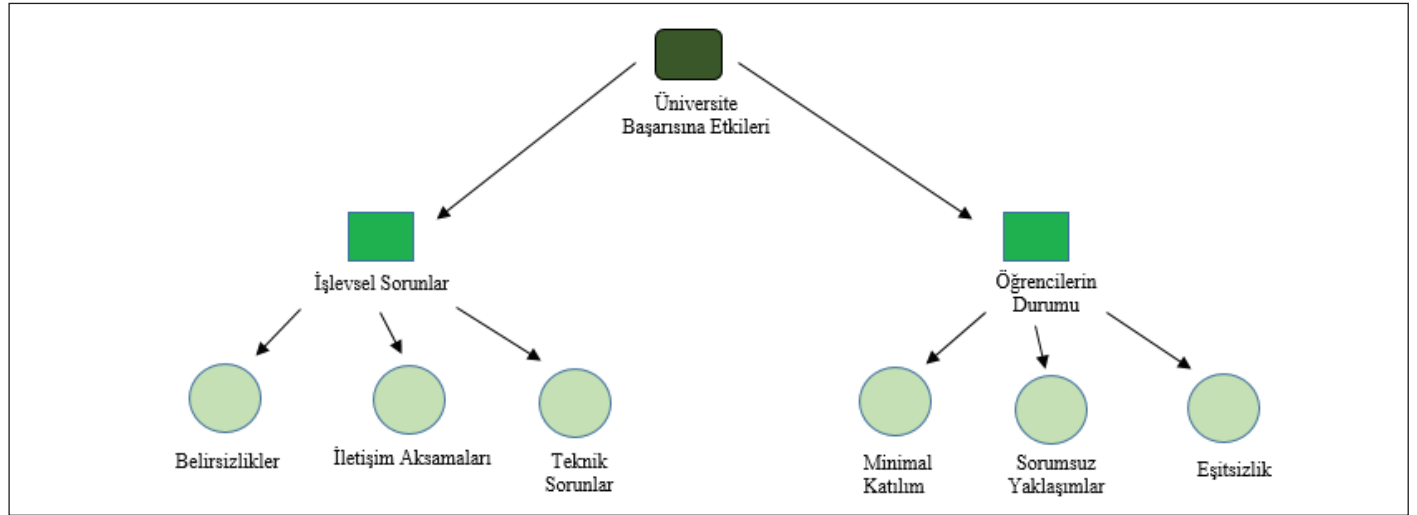
"Mümkün oldukça öğrencileri yüz yüze eğitimde olduğu gibi derse katmaya çalışıyorum ancak dersler senkron işlense de lisansta öğrenci katılımını sağlamak pek mümkün olmuyor (AK9)."

"Eğitimde uzaktan eğitim teknolojilerinin kullanılması bunun yanı sıra derslerde farklı teknolojilerin kullanımına yönelme- mize neden oldu. Eğitimde teknoloji kullanımının çok önemli olduğunu fark ettim. Ders araçları yapım merkezi gibi dijital teknolojilerin geliştirildiği bir birim oluşturulmalı ve pandemi sonrasında da okullara teknolojik destek sağlanmalı diye düşün- nüyorum (AK2)."

"Uzaktan eğitime eskiden daha önyargılıydım. Ancak artık her şart için hazırlıklı olmak gerektiği ve uzaktan eğitiminde bunun bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum (AK4)."

COVID-19 Salgının Üniversite Başarısına Etkisi

Araştırmadaki çalışma grubu, COVID-19 pandemisinin üni- versite başarısı üzerinde de etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Akademisyenler, salgın sürecinin üniversite başarısına etkilerini işlevsel sorunlar ve öğrencilerin durumu olmak üzere iki şekilde kategorize etmişlerdir. COVID-19'un bu anlamdaki etkileri Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3: Akademisyenlere göre pandeminin üniversite başarısına etkileri.

İşlevsel Sorunlar: Pandemi sürecinde üniversitelerin uzaktan eğitime hızlı bir şekilde geçişlerinden sonra bazı sorunlar meydana gelmiştir. Akademisyenlere göre salgın sürecinin beraberinde getirdiği korku halleri ve belirsizlikler eğitimcilerin hem öğrencilerle hem de kendi akranlarıyla sağlıklı iletişim kurmasını engellemiştir. Bununla birlikte uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin kullanılan teknolojik araçlarla ilgili aksamalar bazı üniversitelerde teknik sorunların artmasına neden olmuştur.

"İşleyiş ile bilgilendirmelerin çok planlı ve zamanında yapılması aksamalara sebep olabiliyor. Örneğin öğretmenlik uygulaması derslerinin yürütülmesi ile ilgili kararların çok geç alındığını ve öğretim elemanlarına yeterli bilgilendirmenin yapılmadığını düşünüyorum. Sürecin getirdiği belirsizlik, iletişim kopuklukları ve yöneticilerin yoğunluğu sebep olabilir (AK1)."

"Ders kayıt dönemlerinde öğrencilerin gerekli derslere kayıt olmakta zorlanması veya bir kısım öğrencinin istediği dersi istediği hoca değil de bir başka hoca almada zorunda kalması gibi teknik sorunlar yaşandı (AK8)."

"Teknik konularda büyük sorunlar oldu. Derslerin sisteme aktarılması, sınav yapma biçimleri, öğrencilerin bağlanamaması en önemli noktaları oluşturdu. Öğretim üyelerinden UZEM sistemini kullanamayan kişiler özellikle bu süreçte çok zorlandı (AK13)."

"Öğrencilerimle sağlıklı bir iletişim kuramadım ve dersler verimsiz geçti (AK3)."

Öğrencilerin Durumu: COVID-19 pandemisi eğitimcilerle birlikte öğrencileri de ciddi anlamda etkilemiştir. Çalışma grubuna göre yüz yüze öğretim ortamlarına daha aşına olan öğrencilerin derslere katılım düzeyleri üniversitelerin uzaktan eğitime geçmesiyle birlikte minimal düzeylere inmiştir. Öğrencilerin bu süreçte genel olarak verilen sorumlulukları yerine getirmedikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar ayrıca salgın sürecinde eğitim materyallerine erişim noktasında alt sosyo-ekonomik gruplar ile üst sosyo-ekonomik gruplar arasındaki aralığın eşitsizlikler bağlamında pandemi öncesi döneme göre daha da arttığını belirtmişlerdir.

"Öğrenciler için hazırcılığa ve kopyaya yönelişin arttığı bir dönem oldu. İstekli öğrenciler olsa da eğitimden aldıkları verimin düştüğünü düşünüyorum. Teknolojik imkânları yeterli olmayan, ekonomik durumu kötü olduğu için çalışmak zorunda olan öğrencilerin dönem uzattığına şahit oldum. Bu bağlamda da eğitim eşitsizliği oluştuğunu düşünüyorum (AK1)."

"Öğrencilerin derslerden koptuğunu düşünüyorum. Büyük bir kısmı ders saatlerinde başka işlerle uğraşıyorlar. Telefonlarını açıp dinlemiş gibi yapıyorlar. Öğrenmenin bu nedenle etkililiğinin azaldığını düşünüyorum. Bu durum öğretim üyelerinin performansını da etkiliyor. Soru sorduğunuz zaman cevap almakta zorlanıyorsunuz (AK2)."

"Öğrenciler düzenli çalışmak yerine derslerde nasıl olsa kolay ödevler olacak düşüncesi ile çalışma suresini ödev teslimine endeksl bir iki güne indirme eğilimindedir genel olarak. Eğitimciler açısından sınıf ortamında oluşturulan tartışma, konuşma, soru sorma uygulamalarının neredeyse yok düzeyine inmesi online derslerde öğretim elemanlarının da ders işleme isteğini olumsuz etkilemektedir (AK8)."

TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

Eğitim fakültesindeki akademisyenlerin COVID 19 pandemisinin eğitime ilişkin görüşleri eğitime ilişkin etkiler, üniversite uygulamalarına ilişkin etkiler ve üniversite başarısına etkiler şeklinde temalaştırılmıştır.

COVID 19 Pandemisinin öğrenci ve öğretim elemanlarında kaygı ve endişe gibi çeşitli fobilerin oluşmasına sebep olmuştur. Kaygı ve endişenin kaynağı kendileri ve ailelerinin sağlık sorunları ile yüz yüze olmaları ve yakınlarını pandemi nedeni ile kaybetme riskleridir. Akademisyenler ayrıca öğrencilerinin ve çocuklarının sahip olması gereken sosyalleşme gibi bazı becerilere sahip olmamalarının da onları endişelendirdiğini ifade etmişlerdir. Pandemi sürecinin uzaması, pandeminin yarattığı belirsizlikler ve bu sürecin yönetilemediğine ilişkin algıları da onları gelecek kaygısı ve sosyal patlamalar olacağına dair endişeye sevk etmiştir. Pandemi insanlarda olumsuz duygulara ve kaygıya sebep olduğu farklı araştırma sonuçlarında da görülmüştür (Akbaba

Altun, 2021; Allen vd., 2020; Cao vd., 2020; El Maarouf vd., 2020; Karalis & Raikou, 2020; Rajkumar, 2020).

Pandeminin bireysel olarak öğrencilere etkisi olumsuz olmuştur. Öğrencilerin fiziksel yüz yüze ortamlardan uzak kalması ve sosyalleşememesi onları okuldan soğutmuştur. Bu soğutmaya uzaktan eğitimin etkili olmaması da eklenince eğitimde kayıplar olmuştur. Reimers (2021) de eğitim ile ilgili adımların zamanında atılmamasının eğitimdeki kayıplara sebep olduğunu belirtirken, Baz (2021) bu kayıpların dezavantajlı öğrencilerde ciddi anlamda eşitsizliğe sebep olduğunu vurgulamıştır. Eğitim kayıplarını farklı faktörlere bağlayan araştırmacılar da olmuştur. Baran ve Al Zoubi (2020) ile Robinson ve arkadaşları (2020) eğitimdeki kayıpları pandemi sürecindeki ilgi eksikliği ve empati yoksunluğuna bağlarken, Kaffenberger (2021) ve Shafer (2020) eğitimin yüz yüze verilmemesine, Hanushek ve Woessman (2020) de pandemi döneminin yarattığı ekonomik sıkıntılara bağlamıştır. Bu farklı görüşler eğitim kayıplarına ilişkin daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Eğitimdeki kayıpların ve eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Çalışma bulgularına göre pandemi akademisyenlerin iş doyumlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu iş doyumsuzluğunun gerekçeleri akademisyenlerin içerikleri aktaramadıklarını ve öğrencilerle gerektiği kadar ilgilenemedikleri düşüncesi olduğu görülmüştür. Güven (2021) de COVID-19 sürecinin oluşturduğu belirsizliklerin akademisyenlerin iş yaşam sağlığını etkilediğini ve onların kurumsal ya da bireysel verimlilikleri üzerinde engel teşkil ettiğini ifade etmiştir.

Pandeminin üniversitedeki uygulamalara etkisine ilişkin sonuçlar incelendiğinde akademisyenlere göre salgının üniversitelerdeki uygulama ve işleyişe etkileri olumsuz olmuştur. TEDMEM (2020) tarafından hazırlanan raporda da yurt içindeki ve yurt dışındaki üniversitelerde sorun yaşandığı ifade edilmiştir. Bu olumsuzluğun kaynağı akademisyenlerin, öğrencilerin, yöneticilerin ve diğer personelin salgından dolayı hasta olmaları ve sürekli online eğitimden kaynaklı olarak masa başında olmanın getirdiği bel ağrısı gibi diğer fiziksel hastalıklardır. Pandeminin öğrenci sağlığına olumsuz etkileri olduğu birçok araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Örneğin Zapata-Garibay ve arkadaşları (2021) pandemi döneminde öğrencilerin akademisyenlerin talimatlarını takip etmede zorlandıklarını ve uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik beceriler karşısında bunaldıklarını belirtirken Ghazawy ve arkadaşları da (2021) COVID-19'un üniversite öğrencileri üzerinde psikolojik sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, başka bir araştırmada öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde akranlarından ve akademisyenlerden gerekli fiziksel desteği alamadıklarını ve tek başlarına odaklanma ve güdülenme sorunu yaşadıklarını açıklamışlardır (University World News, 2021).

Bu süreçte akademisyenler yapmaları gereken saha araştırmalarını yapamamış ve kongrelere katılamamıştır. Dolayısı ile akademisyen olarak öğretmen yetiştirmeye gerekli katkıyı yapamadıklarını ve meslektaşlar ile aynı ortamda bulunup bilimsel tartışmalara giremediklerini ifade etmişlerdir. Kırmızıgül (2020) pandeminin her eğitim kademesinde olduğu gibi

yükseköğretimdeki yönetici, eğitmen ve öğrencileri de etkilediğini vurgulamıştır. Akademisyenlerin pandemi sürecinde öğrencilere gerekli katkıyı yapmalarını eğitim fakültesindeki öğretmen adayları ile yapılan araştırmalarla da açığa çıkmıştır. Örneğin, Karahan ve arkadaşları (2020) sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin salgın sürecindeki çevrimiçi öğrenme deneyimlerini incelemişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bazı öğretim üyelerinin teknolojik düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Yine, Karadağ ve Yücel'in (2020) lisans öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyet düzeylerini inceledikleri araştırmada, öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin üniversite ve fakülte yönetimi ile dijital içerik ve öğretim materyali bağlamında en düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmada bazı üniversite yöneticileri pandemi sürecinin sağlıklı bir şekilde işlemesi için gerekli tedbirleri almaya çalışmışlardır. Her üniversitede olmasa da bazı üniversiteler inisiyatif olarak ve hijyen koşullarını sağlayarak bazı dersleri yüz yüze yapmışlardır. Durak ve arkadaşları (2020) yükseköğretimde çok az sayıda derslerin senkron olarak yürütüldüğünü belirlemişlerdir. Benzer şekilde dünyanın farklı yerlerinde farklı uygulamalar olmuştur. Örneğin Van Nuland ve arkadaşları (2020) yaptıkları araştırmada Kanada'da öğretim üyelerinin bu süreçte nasıl ders anlatmaları gerektiği, öğrencilerin ise ne şekilde bir öğrenim görecekları konusunda bir belirsizlik yaşadıklarını belirlemişlerdir. Bu süreçte yine Çin Hükümeti yükseköğretim kurumlarında sosyal mesafe, maske ve hijyen önlemlerini almış ve üniversiteden mezun olma aşamasına gelmiş öğrenciler için lisansüstü eğitime geçişi kolaylaştırma ve istihdam fırsatlarını üst düzey çıkarma gibi ek önlemler almıştır (Australian Government, 2020).

Uzaktan eğitimin paradoks sonuçları olmuştur. Bir taraftan çevrimiçi eğitim yüz yüze olan eğitimin önemini pekiştirirken, öğrencileri derse katmadaki zorluklar gibi faktörler öğretim elemanlarını yılgın ve bitkin bırakmıştır. Diğer taraftan çevrimiçi eğitimin de önemli olduğunu, dijital yeterliklerinin olması gerektiğini ve kendi çevrimiçi deneyimlerinden öğrendiklerini ve gelecekte de çevrimiçi eğitimin olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun uzaktan eğitim yöntemiyle ders verme konusunda herhangi bir eğitim, kurs ya da seminere katılmamış olması (Saruc ve Aslantürk, 2021) onların süreçte sorun yaşamalarına ve bitkin hissetmelerine sebep olmuştur. Ancak, Zawacki-Richter (2021) gibi bazı araştırmacılar ise salgın sürecinin üniversitelerdeki dijitalleşme süreçlerini olumlu bir şekilde etkileyeceğini belirtmiştir.

Araştırmalardan elde edilen bulgulara göre salgın sürecinde kurum, eğitmen, idareci, öğrenci ve veli bazında çeşitli durumlarla karşılaşmıştır. Örneğin, Duban ve Şen (2020) sınıf öğretmeni adaylarının COVID-19 pandemi sürecine ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre katılımcılar öğrenci sağlığı düşünülerek okulların kapatılmasını olumlu bulurken, eğitimcilerle olan iletişim düzeyini yetersiz bulmuşlardır. Yılmaz (2020), salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarını araştırmıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü uzaktan eğitim derslerini verimsiz bulmuşlardır. Karahan ve arkadaşları (2020) sınıf

öğretmenliği lisans öğrencilerinin salgın sürecindeki çevrimiçi öğrenme deneyimlerini incelemiştir. Katılımcıların bir kısmı bazı öğretim üyelerinin teknolojik düzeylerinin düşük olduğunu belirtirken, diğer bir kısmı ise internet ve teknoloji yetersizliğinden yakınmışlardır.

Pandeminin üniversite başarısına etkisine ilişkin araştırma sonuçları incelendiğinde araştırmadaki çalışma grubuna göre COVID-19 pandemisinin olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur. Öncelikle uzaktan eğitime acilen geçişin getirdiği süreçte işleyişe ilişkin sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların kaynağı teknik alt yapıya ilişkin sorunlar, planlamanın iyi yapılmaması ve bilgilendirmelerin geç olmasının getirdiği belirsizlikler ve iletişimsizlik olmuştur.

Akademisyenler işleyiş ile ilgili bilgilendirmenin planlı ve zamanında yapılmamasının aksamalara sebep olduğunu, bu durumun belirsizlik ve iletişim kopukluğu yarattığını ifade etmişlerdir. Teknik konulardaki, alt yapıdaki sorunlar ve yeterli bilgiye sahip olamama öğrencilerin kayıt esnasında ve ders seçiminde sorun yaşamasına sebep olmuştur. Farklı araştırmacılar da (Ali, 2020; Alipio, 2020; Deshmukh, 2020) bu süreçte hem eğitimcilerin hem de öğrencilerin bu araçları kullanma yeterliklerinin istenen düzeyde olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, derslerin sisteme aktarılması, sınavların çevrimiçi yapılması ve bu konuda sorunlar yaşanması, çevrimiçi bağlanmadaki sorunlar ve teknik alt yapı ile ilgili sorunların olduğu ifade edilebilir. Bakioğlu ve Çevik (2020), uzaktan eğitime ilişkin en çok yaşanan sorunların internet bağlantısı, öğrencilerle iletişim kuramama, öğrencilerin derslere katılım oranının düşük olması ve okul yönetiminin baskısına maruz kalma gibi durumlarla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunlar doğrudan derslerin verimsiz geçmesine sebep olmuştur.

Pandemi akademisyenlerin yanı sıra öğrencileri de olumsuz etkilemiştir. Öğrenciler arasında eğitime erişim konusunda ve eğitimin sürdürülmesi konusunda ciddi eşitsizlik yaşanmıştır. Salgın döneminin eğitimde eşitsizlik yarattığı birçok araştırmacı tarafından da ifade edilmiştir (d'Orville, 2020; Van Lancker & Parolin, 2020; Williamson vd., 2020; Zhong, 2020). Benzer şekilde Karadağ ve Yücel (2020) de, Türkiye'deki öğrencilerin yaklaşık %23'ünün materyal yoksunluğundan ötürü uzaktan eğitimden yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin çevrimiçi öğrenme donanımlarına sahip olamamaları, onları eğitimlerinden uzaklaştırmış ve dönem ve yıl kayıplarına sebep olmuştur. Pandemi ayrıca öğrencilerin öğrenme motivasyonunu da azaltmıştır. Bazıları kopya ve daha basit ödevlerle dersleri geçiştirmeye çalışmışlar ve derslere angaje olamamışlardır. Bu durum öğretmenlerin motivasyonlarını olumsuz etkilemiştir.

Sonuç olarak pandemi eğitim fakültesindeki öğrencileri, öğretim elemanlarını ve üniversitedeki işleyişe çoğunlukla olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Burada olumlu olan tek şey öğretim elemanlarının çevrimiçi öğrenmelerin gerekliliğine inanmaları, bu konuda deneyim edinmeleri ve geleceğe yönelik de dijital yeterliklerini geliştirmeye açık olmalarıdır. Bu araştırmanın sonuçları yükseköğretim yöneticilerinin pandemi döneminin yarattığı krizden ders almaları ve krizden öğrendiklerini uygu-

lamalara yansıtmaları gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, krizin yarattığı eşitsizliklerin tespit edilmesi ve giderilmeye çalışılması gerekmektedir. Ayrıca, dijital yeterliklerin hem öğretim elemanları hem de öğretmen adaylarında geliştirilmesi için bu yetkinliklerin stratejik hedeflerde yer alması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, pandemi dönemi eğitim anlayışındaki değişimleri gündeme getirmiştir. Bu bağlamda gelecekteki eğitimin nasıl olması gerektiği üzerine uygulayıcıların politika geliştirmeye çalışmaları, araştırmacıların da daha çok uygulamalı/deneysel araştırmalar yapması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbaba Altun, S. (2021). Covid 19 salgınında okul yöneticilerinin yaşantıları (Duyguları, düşünceleri ve eylemleri), I. Aydın içinde, *Prof. Dr. Ali Balcı'ya Armağan* (s. 107-117), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akca, M., & Küçükoğlu, M. T. (2020). Covid-19 ve iş yaşamına etkileri: Evden çalışma. *Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi*, 8(1), 71-81.
- Ali, W. (2020). Online and remote learning in higher education institutes: A necessity in light of COVID-19 Pandemic. *Higher Education*, 10(3), 16-25. <https://doi.org/10.5539/hes.v10n3p16>.
- Alipio, M. (2020). Education during COVID-19 era: Are learners in a less-economically developed country ready for e-learning? SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3586311>.
- Allen, J., Rowan, L., & Singh, P. (2020). Teaching and teacher education in the time of COVID-19. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 48(3), 233-236. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2020.1752051>.
- Altuntaş, E.Y., Başaran, M., Özeke, B., & Yılmaz, H. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde üniversite öğrencilerinin yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejilerine ve öğrenme deneyimlerine ilişkin algı düzeyleri. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 3(2) 8-23.
- Atay, L. (2020). KOVID-19 salgını ve turizme etkileri. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(1), 168-172.
- Australian Government (2020). *China's education arrangements during COVID-19 pandemic period*. Retrieved on September 15, 2021 from <https://international.education.gov.au/international-network/china/PolicyUpdates-China/Pages/China's-education-arrangements-during-COVID-19-pandemic-period.aspx>.
- Bakioğlu, B., & Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baran, E., & AlZoubi, D. (2020). Human-centered design as a frame for transition to remote teaching during the COVID-19 pandemic. *Journal of Technology and Teacher Education*, 28(2), 365-372. <https://www.learntechlib.org/primary/p/216077>.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örnekleme büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28.
- Baz, B. (2021). COVID-19 salgını sürecinde öğrencilerin olası öğrenme kayıpları üzerine bir değerlendirme. *Temel Eğitim Dergisi*, 3(1), 25-35.

- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287(2020), 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>.
- Collins, K. M. T., Onwuegbuzie, A. J., & Jiao, Q. G. (2006). Prevalence of mixed-methods sampling designs in social science research. *Evaluation & Research in Education*, 19(2), 83-101.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*, 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publishers.
- d'Orville, H. (2020). COVID-19 causes unprecedented educational disruption: Is there a road towards a new normal?. *Prospects*, 1-5. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09475-0>.
- Deshmukh, S. R. (2020). Social realities of higher education in the age of uncertainties. *smart moves. IJELLH*, 8(4), 279-289. <https://doi.org/10.24113/ijellh.v8i4.10547>.
- Dorn, E., Hancock, B., Sarakatsannis, J., & Viruleg, E. (2020). COVID-19 and student learning in the United States: The hurt could last a lifetime. *McKinsey & Company*, 1.
- Duban, N., & Şen, F. G. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının Covid-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 357-376.
- Durak, G., Çankaya, S., & İzmirli, S. (2020). COVID-19 pandemi döneminde Türkiye'deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 787-809.
- El Maarouf, M. D., Belghazi, T., & El Maarouf, F. (2020). COVID-19: A Critical Ontology of the present. *Educational Philosophy and Theory*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/00131857.2020.1757426>.
- Elmas-Atay, S., & Gerçek, M. (2021). İş-yaşam çatışmasının Koronavirüs (COVID-19) pandemisi sürecinde yeniden değerlendirilmesi: Kadın akademisyenler açısından nitel bir araştırma. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 203-241.
- García, E., & Weiss, E. (2020). COVID-19 and Student Performance, Equity, and US Education Policy: Lessons from Pre-Pandemic Research to Inform Relief, Recovery, and Rebuilding. *Economic Policy Institute*.
- Gencer, N. (2020). Kovid-19 sürecinde yaşlı olmak: 65 yaş ve üstü vatandaşlar için uygulanan sokağa çıkma yasağı üzerine değerlendirmeler ve manevi sosyal hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 35-42.
- Ghazawy, E. R., Ewis, A. A., Mahfouz, E. M., Khalil, D. M., Arafa, A., Mohammed, Z., ... & Mohammed, A. E. N. S. (2021). Psychological impacts of COVID-19 pandemic on the university students in Egypt. *Health Promotion International*, 36(4), 1116-1125.
- Gilch, H., Beise, A. S., Krempkow, R., Müller, M., Stratmann, F., & Wannemacher, K. (2019). *Digitalisierung der hochschulen—ergebnisseiner schwerpunktstudie für die expertenkommission forschung und Innovation*. Hanover, Germany: HIS-Institut für Hochschulentwicklung(HIS-HE).
- Güven, A. (2021). Covid 19 Pandemi sürecinin birinci yılında, Türkiye'de akademisyenlerin iş yaşam kaliteleri üzerine bir değerlendirme. *Enderun*, 5(1), 1-21.
- Hanushek, E., & Woessmann, L. (2020). *The economic impacts of learning losses*. OECD. Retrieved on October 11, 2021 from <https://www.oecd.org/education/The-economic-impacts-of-coronavirus-covid-19-learning-losses.pdf>.
- Kaffenberger, M. (2021). Modeling the long-run learning impact of the COVID-19 learning shock: Actions to (more than) mitigate loss. RISE Insight Series, 1-12. doi: 10.35489/BSG-RISE-RI_2020/017.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Karahan, E., Bozan, M. A., & Akçay, A. O. (2020). Sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin pandemi sürecindeki çevrim içi öğrenme deneyimlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 201-214. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44348>.
- Karalis, T., & Raikou, N. (2020). Teaching at the times of COVID-19: Inferences and implications for higher education pedagogy. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(5). <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i5/7219>.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karyağdı, N. G., & Yolci, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde muhasebe derslerinin uzaktan eğitimle verilmesine yönelik bir çalışma: Ağrı İbrahim Çeçen ve Bitlis Eren Üniversitesinde bir araştırma. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 237-257.
- Keskin, M., & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kırmızıgül, H. G. (2020). COVID-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289.
- Onwuegbuzie, A. J., & Leech, N.L. (2007). A Call for qualitative power analyses. *Quality & Quantity*, 41, 105-121.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte bulaşıcı hastalık salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30, 19-26.
- Rajkumar, R. P. (2020). COVID-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian Journal of Psychiatry*, 52(220),102066. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102066>.
- Reichardt, C. S., & Rallis, S. F. (1994). The qualitative-quantitative debate: New perspectives. *New Directions For Program Evaluation*, 61, 1-98.
- Reimers, F. M. (2021). *Eğitim ve COVID-19: Pandeminin yarattığı şoktan kurtulmak ve daha iyiyi yeniden inşa etmek*. Retrieved on October 11, 2021 from http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/resources/34_egitim_ve_covid-19_tur.pdf.
- Robinson, H. A., Al-Freih, M., & Kilgore, W. (2020). Designing with care: Towards a carecentered model for online learning design. *The International Journal of Information and Learning Technology*, 37(3), 99-108. <https://doi.org/10.1108/IJILT-10-2019-0098>.

- Sarıtaş, E., & Barutçu, S. (2020). Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 11(1), 5-22.
- Saruc, S., & Aslantürk, H. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin sosyal hizmet akademisyenleri perspektifinden değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 421-438.
- Shafer, S. (2020). Overcoming COVID-19 learning loss. Erişim: 18.01.2021 tarihinde <https://www.edweek.org/leadership/overcoming-covid-19-learning-loss/2020/08> adresinden erişilmiştir.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22(2), 63-75.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tay, L., & Jebb, A. (2017). *Scale development*. The SAGE encyclopedia of industrial and organizational psychology. Thousand Oaks, CA: Sage.
- TEDMEM (2020). *Covid-19 sürecinde eğitim: uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri*. Erişim adresi: <https://tedmem.org/yayin/covid-19-surecinde-egitim-uzaktan-ogrenme-sorunlar-cozum-onerileri>.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- University World News (2021). *How COVID-19 is hurting university students’ mental health*. Retrieved on September 19, 2021 from <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210505075301937>
- Van Lancker, W., & Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5(5), 243-244. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30084-0](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30084-0).
- Van Nuland, S., Mandzuk, D., Tucker Petrick, K., & Cooper, T. (2020). COVID-19 and its effects on teacher education in Ontario: a complex adaptive systems perspective. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 442-451.
- WHO (2021). *COVID-19 explorer*. Retrieved on September 2021 from <https://worldhealthorg.shinyapps.io/covid/>.
- Williamson, B., Eynon, R., & Potter, J. (2020). Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology*, 45(2), 107-114. <https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1761641>.
- Yeşilyurt, E. (2021, March). Koronavirüs (Covid-19) pandemisinin açık bir sistem olarak eğitime yansması. In *INSAC International Congress on Scientific Developments for Social and Education Sciences*.
- Yılmaz, N. A. (2020). Yükseköğretim kurumlarında Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarının araştırılması: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 15-20.
- Yurdakul, E. S. (2015). Tarihte önemli bulaşıcı hastalık salgınları. *Türkiye Klinikleri J Public Health-Special Topics*, 1(3), 1-6.
- Zapata-Garibay, R., González-Fagoaga, J. E., Meza-Rodríguez, E. B., Salazar-Ramírez, E., Plascencia-López, I., & González-Fagoaga, C. J. (2021). Mexico’s Higher Education Students’ Experience During the Lockdown due to the COVID-19 Pandemic. In *Frontiers in Education* (pp. 13-13).
- Zawacki-Richter, O. (2021). The current state and impact of Covid-19 on digital higher education in Germany. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3(1), 218-226.
- Zhong, R. (2020). The coronavirus exposes education’s digital divide. The New York Times. Retrieved on October 11, 2021 from <https://www.nytimes.com/2020/03/17/technology/china-schoolscoronavirus.html>.